

DOC. DR. KURT HÜHN – JEDAN OD ZAČETNIKA HRVATSKE OFTALMOLOGIJE

ASS. PROF. KURT HÜHN – PIONEER OF CROATIAN OPHTHALMOLOGY

Vladimir Dugački*

SUMMARY

The late Kurt Hühn (Zagreb 1875 – Rijeka 1963) was one of the most outstanding figures in the history of Croatian ophthalmology. From 1904 to 1940 he was the head of the Department for Eye Diseases of the Nuns' Hospital (Bolnica sestara milosrdnica) in Zagreb. Under his guidance, the department developed into the largest of the kind in the Balkans, and did not in any respect lag behind other eye departments in Europe. Dr Hühn was also a prominent public figure: organizer of postgraduate studies for physicians, president of the Croatian Chamber of Physicians, head of the Croatian Ophthalmological Society, and chairman of the Croatian Red Cross.

Key words: History of ophthalmology, 20th century, Kurt Hühn, Zagreb, Croatia

Jedan od naših najeminentnijih oftalmologa starije generacije bio je doc. dr. Kurt Hühn. Rođen je u Zagrebu 24. studenoga 1875. kao sin Julija Hühna, poznatoga zagrebačkog fotografa i litografa. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Zagrebu, a 1894. upisao se na Medicinski fakultet u Beču gdje je promoviran 1900. Te se godine vraća u Zagreb, učlanjuje u Zbor liječnika kr. Hrvatske i Slavonije te 16. ožujka počinje raditi u Bolnici milosrdnih sestara u Vinogradskoj ulici, najprije kao hospitant, potom kao aspirant u odjelima te bolnice. Bolnica je otpočela radom 1. siječnja 1846. pri samostanu sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici, da bi 1871. bila

* Hrvatsko društvo za povijest medicine Hrvatskoga liječničkog zbora. Adresa za dopisivanje: Prim. dr. Vladimir Dugački. Rešetarova 30, 10090 Zagreb – Susedgrad.

preseljena u Ilicu 83, a 1894. u Vinogradsku ulicu. U vrijeme dolaska dr. Hühna imala je tri odjela: Interni, koji je vodio prim. Ivan Kosirnik, Kirurški (s ginekologijom) koji je vodio legendarni prim. Theodor Wickerhauser i tzv. treći odjel (osnovan 1894.) za liječenje “kože, spolovila, očiju, grla, nosa i uha”, koji je vodio prim. Dragutin Mašek. Od tog se odjela 1901. izdvojio Očni odjel kojega je vodstvo preuzeo prim. Mihajlo Musulin.

Već 1901. na mjesečnim skupštinama Zbora liječnika, Hühn referira nekoliko kazuističkih prikaza. Napose se zanimao za tada novo otkriće – Röntgenove zrake jer je Bolnica milosrdnih sestara bila prva bolnica u Zagrebu koja je još 1901. nabavila rendgenski aparat. Već sljedeće godine Hühn u Kirurškom odjelu rendgenom zrači egzulcerirani rak dojke, ali je u sporazumu s prim. Wickerhauserom odustao od takve terapije jer su se brzo pojavljivale metastaze u hrptenici i drugdje.

Godine 1903. postaje pomoćni liječnik u Očnom odjelu, a kada je prim. Musulin 1904. napustio Zagreb, Hühn je postao primarnim liječnikom i predstojnikom Očnog odjela koji će voditi do umirovljenja 1940. godine. Da bi se što više usavršio u struci, 1905. u Beču posjećuje Prvu očnu kliniku istaknutog oftalmologa prof. Isidora Schnabela i onu u Grazu ne manje znamenitog prof. Maximiliana Salzmanna, što će se odraziti u njegovu kasnijem stručnom i znanstvenom radu. Tih godina na mjesečnim skupštinama Zbora liječnika iznosi niz kazuističkih prikaza iz područja oftalmologije. Godine 1908. imenovan je za županijskog fizika.

Iako je Hühn tada uz prim. Vinka Lušić-Matkovića, voditelja Očnog odjela Bolnice milosrdne braća na zagrebačkome Jelačićevom trgu, bio jedini oftalmolog u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, gledao je daleko naprijed na razvitak struke i još 1909., kada je Zbor liječnika raspravljao o *Naputku za školske liječnike pučkih škola u gradu Zagrebu*, zalagao se za uspostavljanje institucije školskog okulista, jer je do tada pretraga vida učenika bila prepuštena učiteljima koji za to nisu imali potrebnog znanja. I, doista, već nakon nekoliko godina, 1919., uspostavljena je funkcija gradskoga školskog liječnika za očne bolesti u Zagrebu.

Kad je 1911. osnovana Kirurška sekcija Zbora liječnika Hrvatske, u koju su bili uključeni specijalisti svih kirurških grana, pa tako i oftalmolozi, prvi njezini sastanci održavani su upravo u prostoru Očnog odjela bolnice u Vinogradskoj. Na tim je sastancima prim. Hühn demonstrirao nekoliko zanimljivih oftalmoloških slučajeva, među njima i slučaj luetičkog iritisa koji je liječio salvarsanom, u eri kada je salvarsan tek stvoren i kada su se tek

Doc. dr. Kurt Hühn (1875.–1963.)

stjecala prva klinička iskustva. Ujesen iste godine na I. jugoslavenskom sastanku za operativnu medicinu u Beogradu Hühn drži referat o trahomu u Hrvatskoj. Članak *Očne ozljede u sudbenoj praksi* (Liječnički vjesnik, 1912.) izazvao je veliku pozornost jer se u njemu Hühn oštro oborio na netočna i površna sudskovještačka liječnička mišljenja. Prim. Hühn je još 1907., zajedno s vrhovnim liječnikom kr. Hrvatske i Slavnije dr. Ignjatom Thallerom, bio inicijator trahomskih tečajeva za liječnike. Ti su tečajevi, pod imenom *Prikazivanja iz praktične medicine*, 1914. nastojanjem Zbora liječnika prerasli u 15-dnevne poslijediplomske tečajeve za liječnike praktičare. Na njima su primarijusi Hühn i Lušić-Matković predavali oftalmološku patologiju (12-15 sati); glavna tema bila je dijagnostika i terapija trahoma, ali su se obrađivale i druge očne bolesti te oftalmološka farmakoterapija.

Uza stručni, Hühn ne zapostavlja ni društveni rad. Zajedno s još nekim članovima Zbora liječnika uredio je *Liječničke koledare* za 1906. i 1907. Od 1909. do 1912. obavlja dužnost zamjenika odbornika Zbora, a od 1913. niz je godina član časnog suda Zbora. Pod njegovim vodstvom Očni je odjel, koji je imao 140 kreveta, nekoliko puta proširivan, napose 1913. kada je

dograđen još jedan kat predviđen za trahomske bolesnike (još 150 kreveta); s više od 400 kreveta, to je tada bio najveći očni odjel na južnoslavenskom prostoru, s obzirom na veliku učestalost ratnih ozljeda te povećan broj bolesnika od trahoma i gonoblenoreje. Hühn uvodi liječenje tih očnih infekcija injekcijama mlijeka, a rezultate objavljuje u najrenomiranijem oftalmološkom časopisu *Zeitschrift für Augenheilkunde* (Berlin 1916.). U *Liječničkom vjesniku* u svom predavanju *Rat i sljepoća* (1917.) upozorava na lošu higijenu u trahomskim odjelima vojnih bolnica u kojima se nebrigom osoblja mnogi trahomaši zaraze gonoblenorejom te daje upute za njezino liječenje: češće ispiranje očiju toplom otopinom hipermangana te dvaput dnevno tuširanje izvrnute spojnice 2%-tnom otopinom srebrnog nitrata. Napose upozorava na štetne posljedice narodnog običaja ispiranja očiju mokraćom jer se na tako najlakše prenosi gonoblenoreja. Da bi i šire slojeve pučanstva upoznao s prevencijom najčešćih očnih bolesti, Hühn u popularnom časopisu *Život i zdravlje* objavljuje 1917. članak *Dvije najteže priljepčive očne bolesti – trahom (očni žar) i očni kapavac (triper) te kako da se od njih zaštiti*. Valja spomenuti da u to ratno doba Hühn predaje i na tečajevima za dobrovoljne bolničarke u ratnim bolnicama.

Najstarija sačuvana izvješća o radu Očnog odjela potječu iz godina 1911.–1916., a tiskana su u *Liječničkom vjesniku*. Iz njih saznajemo o broju liječenih bolesnika, najčešćim dijagnozama te broju obavljenih operacija, što prikazuje tablica 1.

Tablica 1. Bolesnici i broj operacija na Očnom odjelu Bolnice sestara milosrdnica u Zagrebu od 1911. do 1916

Godina	Muškarci	Žene	Ukupno	Broj operacija
1911.	577	578	1.155	1.021
1912.	623	628	1.261	1.150
1914.	804	540	1.344	946
1915.	1.217	492	1.709	706
1916.	1.120	633	1.753	923

Iz tablice je razvidan porast pacijenata u ratno doba, napose muških (vojnici!), uz manji broj operativnih zahvata (prevladava neoperativna kazuistika: trahom i gonoblenoreja). I u mirnodopskim godinama (1911.–1912.) prevladava bolan problem naše nacionalne patologije – trahom (oko 30%), dok se od ostalih češćih dijagnoza navode katarakta (11,5%), glaukom (2,6%) te različiti oblici konjunktivitisa i keratitisa. Od operacija najčešća je abrazija spojnice oboljelih od trahoma (48%), zatim ekstrakcija katarakte, (14,5%), operacije entropija i ektropija, iridektomija, ekstirpacija suzne vrećice te kompliciraniji rekonstruktivni zahvati u liječenju simblefarona i tumorskih procesa na vjeđama. U ratnim se godinama znatno povećao i broj enukleacija. Veće su operacije izvođene u općoj anesteziji kloroformom, a one manje u lokalnoj anesteziji kokainskim preparatima. Da vidimo i uspjehe liječenja: 58,4% bolesnika je ozdravilo, 19,6% ih je otpušteno kao poboljšano, 4,3% kao neizliječeno, ostali su ili premješteni u druge odjele ili su prešli u sljedeću godinu.

Godine 1919. u Karlovom se sveučilištu u Pragu kod prof. Johanna Deyla habilitirao Hühn za privatnog docenta radnjom *Moja iskustva o nekim novijim etiološkim i terapijskim momentima trahoma*, u kojoj se osvrnuo na etiologiju, patologiju, dijagnostiku i terapiju trahoma, donoseći statističke podatke o trahomskim bolesnicima liječenim u njegovu odjelu od 1905. do 1919. Smatra da Prowazek-Halberstädterova tjelešca nisu ni tipičan ni specifičan nalaz, a pogotovo ne uzročnici trahoma, nego produkti degeneracije jezgara epitelnih stanica. U liječenju trahoma rabi klasične metode: struganje, masažu spojnice pomoću štapića na bazi bakrenih spojeva i alauna, tuširanje spojnice srebrnim nitratom te različite operativne zahvate (poslije će uvesti liječenje albucidom i ostalim sulfonamidskim preparatima). Prema njegovoj procjeni, tada je u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji bilo najmanje 30.000 trahomaša, no vjerojatno ih je bilo i više jer dio njih zasigurno nije bio registriran, a poglavito jer je rat tek bio završio pa su statistički podaci nepotpuni.

I očna je tuberkuloza tada bila vrlo česta (18% Hühnove kazuistike) pa je i nju obradio u sklopu ankete o tuberkulozi, što ju je 1919. organizirao Zbor liječnika. Tada se ta bolest liječila tuberkulinom, no Hühn ističe da je budućnost u profilaksi i higijeni i zalaže se za zdravstveno prosvjeđivanje, bolje uređenje bolnice i podizanje oporavišta na moru.

Prim. Vinko Lušić-Matković je poslije Prvoga svjetskog rata napustio Zagreb i doc. Hühn je ostao ne samo kao najstariji, već i kao najjeminentniji oftalmolog, k tome još i privatni docent, te se s pravom očekivalo da je najpozvaniji da preuzme katedru oftalmologije na novoosnovanome

Medicinskom fakultetu u Zagrebu. No 1920. izbor Fakultetskog vijeća pao je na prof. Alberta Botterija, tada predstojnika Očnog odjela Zemaljske bolnice u Ljubljani i redovitog profesora tamošnjega Medicinskog fakulteta, bivšeg prvog asistenta Očne klinike u Innsbrucku. Fakultetsko je vijeće zauzelo stav da novoimenovani profesori moraju imati nastavnog iskustva kao sveučilišni nastavnici ili bar asistenti. Očna je klinika u Zagrebu otvorena 30. siječnja 1923., a još 1921. asistent je Josip Štajduhar u *Liječničkom vjesniku* počeo objavljivati referate iz medicinske literature pod naslovom *Referentski kružok Oftalmološke klinike prof. Botterija*. Hühn je u Zboru liječnika javno izrekao zamjerku da se referira iz klinike koja još ne postoji, rekavši da se tu radi *ili o neobičnoj reklami ili o hohštapleriji*, zbog čega je došao u sukob ne samo sa Štajduharom i Botterijem, već i s Medicinskim fakultetom.

Godine 1921. Hühn se založio za to da se potpuna sljepoća trudnice uvede kao medicinska indikacija za arteficialni abortus, no prof. Durst, predstojnik Ginekološke klinike, tome se usprotivio. Važno je istaknuti da je Hühn poticao i u svojim člancima promicao hrvatsku oftalmološku terminologiju.

Na medicinskom kongresu održanom u sklopu proslave 50. obljetnice Zbora liječnika (listopad 1924.) Hühn je održao referat *Štetno djelovanje sunčanog svjetla na oko (slučaj iz prakse jednak eksperimentu na živom)*, u kojem je obradio slučaj bolesnice u koje je pri promatranju pomrčine sunca došlo do oštećenja mrežnice na afakičnom oku, dok je fakično bilo pošteđeno, na temelju čega je zaključio da leća zaštićuje dublje dijelove oka od štetnih zraka sunčevog svjetla resorpcijom tih zraka.

Kada se nakon završetka Prvoga svjetskog rata uvelike smanjio broj bolesnika od trahoma i oftalmoblenoreje, Hühn je smanjio svoj odjel na 276 kreveta i na tom će broju odjel ostati cijelo vrijeme njegova rada u Vinogradskoj bolnici. Unatoč tom smanjenju, taj je odjel bio najveći u bolnici (skoro 30% svih postelja). Usporedbe radi, navodimo da je krajem 30-ih godina Očna klinika imala 85 kreveta (13% postelja u Kliničkoj bolnici Medicinskog fakulteta), a Očni odjel Zakladne bolnice na Sv. Duhu 45 kreveta (13% postelja u toj bolnici). Odjel je bio smješten gdje se i danas nalazi, zauzimajući još i današnji prostor Dermatovenerološke klinike. Na Očnom odjelu doc. Hühna obavljali su se svi operativni zahvati koji su se u to doba provodili u ostalim očnim klinikama u svijetu, kao npr. ekstrakapsularna i linearna ekstrakcija katarakte, operacija glaukoma po Elliotu, tenotomija strabizma i dr. U tom je odjelu odgojen čitav niz naših vrsnih specijalista kao što su Vladimir Jelovšek, Dragutin Certin,

Juraj Ćurin, Neven Ćosić, Vilim Panac, Ivan Meixner i drugi. Hühnovi suvremenici ističu da su njegove dijagnoze bile solidno utemeljene, operativne indikacije strogo postavljene, govore da je bio izvrstan dijagnostičar i operater, a nadalje ističu njegovu srdačnost prema bolesnicima i suradnicima.

No Kurt Hühn nije ostao u sjećanju samo kao vrstan stručnjak, već i kao čovjek koji se maksimalno angažirao u staleškom životu. Godine 1923. Kraljevini SHS osnivale su se liječničke komore, ustanove koje su imale zadatak štititi i zastupati interese te podržavati ugled i disciplinu liječničkog staleža. Dana 20. listopada 1923. doc. Hühn izabran je za prvog predsjednika Liječničke komore za Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje. Njegova je najvažnija akcija kao predsjednika bila da se pri socijalnom osiguranju ukine besplatno liječenje imućnih, kako bi se time osiguralo besplatno liječenje siromašnima. Osuđujući političke progone liječnika bio je u stalnom sukobu s Ministarstvom narodnog zdravlja u Beogradu, smatrajući da Ministarstvo ne podupire dovoljno rad komora, štoviše da ga katkad i koči. Zbog toga se, kada su početkom 1930. liječničke komore reorganizirane tako da se od postojećih 4 stvorilo 10 (u Zagrebu Liječnička komora Savske banovine), više nije kandidirao za predsjednika.

Osim toga Hühn je od 1923. bio delegat Zbora liječnika Hrvatske u Jugoslovenskome lekarskom društvu, poslije čak i dopredsjednik toga društva. U toj je funkciji predlagao da se sva specijalistička udruženja konstituiraju kao sekcije tog društva, a da se takve centralne sekcije slavenskih zemalja koncentriraju dalje u sekcijama Sveslavenskoga liječničkog saveza. Zalagao se za proporcionalno sudjelovanje nacionalnih liječničkih društava u upravi Jugoslovenskoga lekarskog društva pa je, nezadovoljan što se to nikako nije ostvarilo, 1931. podnio ostavku.

Valja spomenuti da je Hühn bio član Zdravstvenog vijeća u Zagrebu (1920.–1927.) i član Državnog sanitetskog saveta u Beogradu (1923.–1927.).

Kada je u prosincu 1926. u Zagrebu osnovano Jugoslavensko oto-neuro-oftalmološko društvo, Hühn je aktivno sudjelovao u njegovu radu do 1936. kada društvo prestaje radom, a stručnu okulističku djelatnost nastavlja novoosnovana Oftalmološka sekcija Zbora liječnika Hrvatske. Sljedeće je godine bio izabran za predsjednika te sekcije, ostavši na njezinu čelu i kada je 1939. promijenila ime u Hrvatsko oftalmološko društvo.

Godine 1937. doc. Hühn izabran je za ravnatelja Bolnice milosrdnih sestara, da bi koncem 1940. otišao u zasluženu mirovinu. No i nakon služ-

benog umirovljenja, i dalje je aktivan – od 1941. kao predsjednik Hrvatskoga Crvenog križa, što je u tim ratnim danima, kada su se gazila sva ljudska i međunarodna prava bila vrlo nezahvalna uloga. U toj dužnosti Hühn je putovao i u Ženevu u Međunarodni odbor Crvenog križa, zalažući se za pomoć postradalome civilnom stanovništvu.

Nakon završetka rata preselio se u Sušak gdje je još nekoliko godina obavljao privatnu praksu i gdje je umro 9. ožujka 1963.

LITERATURA

Panac V. Dr. Kurt Hühn, 1875-1935. Liječ Vjesn 1935; 57-552.

Panac V. Pozdravni govor g. doc. dr. K. Hühnu prigodom 40. godišnjice rada. Liječ Vjesn 1941; 63:242.

Dugački V. Doc. dr. Kurt Hühn (1875-1963). An Klin Boln "Dr. M. Stojanović" 1976; supl. 40:194-199.

SAŽETAK

Kurt Hühn (Zagreb, 1875. – Sušak, 1963.), sin poznatoga litografa i fotografa Julija, završio je studij medicine 1900. u Beču gdje je poslije specijalizirao oftalmologiju. Od te je godine djelovao u zagrebačkoj Bolnici sestara milosrdnica kao predstojnik Očnog odjela (1903.–1940.), a uz to i ravnatelj bolnice. Za Prvoga svjetskog rata taj je odjel bio najveći očni odjel u našim krajevima (400 postelja). Godine 1919. na Karlovu sveučilištu u Pragu habilitirao se za privatnog docenta, postavši tako prvi habilitirani liječnik u Hrvatskoj. Kao predsjednik Hrvatske liječničke komore (1923.–1930.) bio je u stalnom sukobu s beogradskim Ministarstvom narodnog zdravlja, a kao delegat Zbora liječnika u Jugoslovenskome lekarskom društvu dao je 1931. ostavku zbog favoriziranja Srpskoga lekarskog društva. U teškim vremenima Drugoga svjetskog rata bio je predsjednik Hrvatskoga Crvenog križa. Nakon rata preselio se u Sušak gdje je još neko vrijeme obavljao privatnu praksu. Napose se bavio trahomom i oftalmoblenorejom, promicao je hrvatsko oftalmološko nazivlje.

Ključne riječi: povijest oftalmologije, XX. stoljeće, Kurt Hühn, Zagreb, Hrvatska